

ØSTRE LANDSRET DOM

afsagt den 5. oktober 2026

Sag BS-29386/2024-OLR
(24. afdeling)

Dansk Vegetarisk Forening som mandatar for
A
(advokat Dorthe Kynde Nielsen)

mod

Region Hovedstaden
(advokat Jacob Caroc Claus Schall Holberg)

Retten i Hillerød har den 23. maj 2024 afsagt dom i 1. instans (sag BS-21754/2022-HIL).

Landsdommerne Lise Troelsen, Louise Hauberg Wilhelmsen og Terese Sonneholt (kst.) har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanten, Dansk Vegetarisk Forening som mandatar for A, har gentaget sin påstand for byretten om betaling af 25.000 kr. med procesrente fra sagens anlæg, subsidiært et af retten fastsat mindre beløb.

Indstævnte, Region Hovedstaden, har påstået dommen stadfæstet.

Supplerende sagsfremstilling

Hovedstadens Regionsråd vedtog den 13. maj 2014 en mad- og ernæringspolitik for regionens hospitaler, hvoraf fremgår bl.a., at kost er en vigtig del af behandling og pleje, og at der serveres sund, ernæringsrigtig og varieret kost. Politiken henviser til de dagældende "Anbefalinger for den danske institutionskost",

som er udgivet af Fødevarestyrelsen, Sundhedsstyrelsen og DTU Fødevareinstituttet, hvori er anført bl.a., at kosten er en vigtig del af behandlingen i forbindelse med en indlæggelse.

Der er for landsretten fremlagt artiklen "Fra kødspiser til veganer – en personlig beretning om et paradigmeskifte" af Tina Beermann trykt i Diætisten i februar 2019 samt udskrift fra Tina Beermanns hjemmeside "Greensoul".

Forklaringer

A har afgivet supplerende forklaring.

A har supplerende forklaret bl.a., at hun fortsat er veganer. For hende er det et etisk valg, da hun ikke vil skade dyr. Dyr lider i industrien i forbindelse med bl.a. fødevareproduktion. Hendes livsstil er vegansk, og det betyder ikke kun en vegansk diæt, men hun er bl.a. også aktiv i demonstrationer mod f.eks. burhøns og tyrefægning, er tatoveret med vegansk blæk og deltager i dyrerettighedsarrangementer. Hendes mand og børn er også veganere. Hun blev veganer som 16-17-årig, da hun blev opmærksom på den dårlige behandling af dyr i bl.a. fødevareindustrien. Det er vigtigt for hende at leve vegansk.

Under den første indlæggelse den 25. marts 2020 bad hun en sygeplejerske om mad ved midnatstid og forklarede, at hun er veganer, hvorfor hun gerne ville have mad uden æg og mælk. Sygeplejersken ville se, hvad hun kunne finde. Sygeplejersken kom ikke tilbage – det kan hun huske nu. Hun fik morfin om natten, og personalet tilbød hende ikke mad i den forbindelse. Sygehuset havde ikke registreret, at hun var veganer, hvorfor der op ad formiddagen den 26. marts 2020 blev serveret smørrebrød. Hun gentog derfor over for en sygeplejerske, at hun er veganer. Hun fik derefter serveret humus til frokost, som hun dog ikke blev mæt af, da hun kun fik 40-50 gram. Det var hendes indtryk, at hun ikke kunne få eller bestille mere mad.

Hun blev ikke i forbindelse med indlæggelsen vejledt om hospitalets menukort, men det var også en forvirrende indlæggelse, hvor hun blev kørt rundt til forskellige afdelinger, da personalet ikke kunne finde ud af, hvad hun fejlede. Hun fik ikke oplysninger om et patientkøkken eller blev tilbudt noget derfra, ligesom hun ikke selv så patientkøkkenet eller den 7-Eleven, som er lokaliseret på Hvidovre Hospital, da hun den 26. marts 2020 efter frokost var oppe for at gå lidt rundt på gangen uden for stuen. Det var rettelig hendes mand, som hun havde skrevet med under indlæggelsen, og som oplyste, at der var en 7-Eleven på hospitalet. Da hun havde mange smerter, kunne hun ikke gå ned i 7-Eleven, og hun havde heller ikke penge med. Det var ikke hendes indtryk, at hendes mand kunne komme med mad, da han på grund af coronarestriktionerne ikke måtte være på hospitalet. Hun blev ikke oplyst om muligheden for at bestille takeaway, og hun ville heller ikke selv kunne hente maden fra et bud.

Under den anden indlæggelse den 31. oktober 2020 blev hun introduceret til menukortet og oplyste i den forbindelse, at hun er veganer. Personalet henviste hende til at tale med hospitalets køkken. Hospitalets køkken oplyste, at noget af maden under menupunktet "tilbehør" var vegansk. Hendes mand spurgte til, om de vegetariske retter på menukortet kunne tilpasses, så de blev veganske, men det kunne køkkenet ikke imødekomme, da retterne indeholdt æg og mælk. Hun blev ikke anvist en anden måde at få mad på. Den 1. november 2020 bestilte de ikke frokost, da en sygeplejerske havde oplyst, at hospitalet havde et diætisk køkken, som kunne lave specialkost. Samme dag fik hun fra diætisk køkkenet rettelig serveret ris og bagte rodfrugter. Hun fik ikke nødder til dette måltid. Det, hun fik serveret, var således tilbehøret fra det almindelige menukort. Maden mættede ikke, og det var hendes indtryk, at hun ikke kunne få eller bestille mere mad. Om aftenen den 1. november 2020 fik hun fra diætisk køkkenet serveret stegt hvidkål, blomkål, selleri og sellerimos. Den 2. november 2020 fik hun at vide, at diætisk køkkenet ikke kunne levere mere mad til hende, og det var hendes indtryk, at hun slet ikke måtte få mad herfra. På dette tidspunkt var fristen for bestilling af frokost overskredet, og hun og hendes mand spiste derfor bananer og pølsehorn, som de selv havde medbragt for at kunne spise under fødslen og i nødstilfælde.

Hun blev under indlæggelsen oplyst om patientkøkkenet, og at der var knækbrød og havregryn tilgængeligt heri. Der var ikke soyaprodukter i køkkenet, men kun laktosefrie komælksprodukter. Hun bad personalet om soyamælk, hvilket en eller to sygeplejersker afviste at kunne skaffe og henviste til 7-Eleven. Hendes mand gik ned i 7-Eleven, hvor han købte en wrap og noget soyadrik, da der ikke er mange veganske alternativer i 7-Eleven. Hun gik ikke selv derned, da hun lige havde født og derfor havde svært ved at gå, ligesom hun havde problemer med at etablere amningen samt smerter i brystet som følge heraf. De undersøgte muligheden for takeaway, men de kunne alene bestille vegetarpizzaer til levering, hvilket blev for meget hvidt brød. Ingen af tilbuddene indeholdt proteiner og fedt nok, da der ikke var tofu, falafel eller lignende heri. Det havde været fint med én vegansk ret, som hun kunne spise til alle tre måltider. For så vidt angår den mad, som hun bestilte fra menukortet, bestilte hun ikke flere portioner, da det stadig ikke ville kunne opfylde hendes behov for proteiner, fedt mv. Kun om morgenen den 1. november 2020 fik hun serveret flere portioner. Hun kunne ikke bestille flere portioner fra diætisk køkkenet. Hun og hendes mand spurgte løbende sygeplejerskerne, om de havde mere mad.

Hun blev ikke under indlæggelserne nægtet vegansk kost, og der var veganske alternativer til rådighed.

Anbringender

Parterne har for landsretten i det væsentligste gentaget deres anbringender for byretten.

Dansk Vegetarisk Forening som mandatar for [A] har i sit påstandsdokument for landsretten gjort følgende anbringender gældende:

"...

Krænkelse af EMRK artikel 9

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har den 16. juli 2026 i sagen G.K og A.S. mod Schweiz udtrykkeligt fastslået, at overholdelse af kostregler, der følger af en reel og konsekvent vegansk overbevisning, er en praksis beskyttet af EMRK art. 9, stk. 1.

EMD fastslår principielt i sagens præmis 120 følgende:

"[...] similarly to the observance of dietary rules dictated by a religion, the observance of dietary rules dictated by genuine and consistently held vegan beliefs is a practice protected by Article 9 § 1 of the Convention."

Som det også fremgår af EMDs tidligere praksis, herunder Jacobski mod Polen fra 2010 og Vartic mod Rumænien fra 2013, fremgår det af præmis 86 i G.K. og A.S. mod Schweiz, at en overbevisning skal have den fornødne grad af overbevisningskraft, alvor, sammenhæng og betydning, og den konkrete praksis skal have tilstrækkelig nær og direkte forbindelse til overbevisningen.

Videre fremgår det, at EMD ikke skal bedømme overbevisningens rigtighed eller relative værdi, men tage stilling til om den er reel og oprigtigt fastholdt.

Det kan lægges til grund, at [A]s overbevisning som etisk veganer er af en sådan alvor, sammenhæng og betydning, og at hendes overbevisning konsekvent har været fastholdt igennem 17-18 år, at den er omfattet af beskyttelsen i EMRK art. 9.

Regionen har ikke påvist noget grundlag for at anfægte hendes overbevisning, overbevisningens oprigtighed eller konsekvens.

[A]s afståelse fra animalske fødevarer er således ikke bare en kostpræference, men den direkte praktiske udøvelse af hendes etiske overbevisning. Beskyttelsen efter art. 9 indebærer ikke blot, at [A] ikke må tvinges til at spise noget, hun ikke ønsker, og at ingen nægter hende at spise vegansk. Beskyttelsen efter art. 9 pålægger derimod myndigheden en positiv forpligtelse til reelt at behandle patientens anmodning og træffe rimelige og passende foranstaltninger, når en patient under en indlæggelse i praksis er afhængig af hospitalets måltidsordning. Det vil sige, at beskyttelsen angår den faktiske mulighed for at følge en vegansk kost.

I G.K og A.S. mod Schweiz lagde EMD vægt på, om klagerne i praksis og på systematisk grundlag fik måltider i overensstemmelse med deres veganske overbevisning, jf. præmis 121-123. EMD's tilgang viser, at spora-

disk adgang til enkelte plantebaserede fødevarer ikke i sig selv er tilstrækkelig. Vurderingen må angå det samlede måltidstilbud, dets faktiske tilgængelighed, sammensætning og stabilitet.

Med henvisning [til] ... en oversigt over det leverede mad til A under begge hendes indlæggelser på Hvidovre Hospital, kan det lægges til grund, at A ikke fik serveret et vegansk måltid til nogen af hendes morgen-, frokost- eller aftensmåltider, og at der ikke var en stabil ordning med veganske hovedmåltider under nogen af indlæggelserne.

A har om sin akutte indlæggelse i marts 2020 forklaret, at hun først fik oplyst, at der ikke var vegansk mad, at hun dernæst blev tilbudt smørrebrød med kødpålæg og derefter en begrænset anretning med hummus, grøntsagsstave og rugbrødschips.

A og hendes mand B har om indlæggelsen efter fødslen forklaret, at hun fik brød med marmelade, kartofler og bagte rodfrugter og en særlig leverance fra diætistkøkkenet bestående af sellerimos med kål. Leveringen fra diætistkøkkenet ophørte uden en stabil erstatningsordning, og familien måtte supplere med medbragt og indkøbt mad.

Disse omstændigheder ligger tæt på de forhold, som EMD fremhævede i førnævnte præmis 121-123 i dommen mod Schweiz: enkelte veganske varer og ad-hoc tilpasninger forelå, men der var ikke en stabil og systematisk forsyning med veganske måltider. Det afgørende er derfor ikke, om man kan udpege brød, kartofler eller hummus som veganske varer hver for sig. Det afgørende er, om Regionens faktisk sikrede tilgængelige, sammenhængende og tilstrækkelige veganske måltider gennem hele den periode, hvor hospitalet havde A i sin pleje.

Regionens henvisning til ... Hvidovre Hospitals menukort for de to omhandlede perioder, såvel som de interne sortimentslister ... godtgør ikke, at veganske måltider var tilgængelige til morgen, frokost- og aftensmad, eller at A blev vejledt om en fungerende bestillingsordning. Tværtimod har A og hendes ægtefælle forklaret i byretten, at køkkenet oplyste, at en vegansk løsning ikke kunne tilbydes, at de vegetariske retter ikke kunne tilpasses, og det tilbageværende tilbud fra menukortet bestod derfor af "tilbehør". Hertil kommer også, at ingen af de retter som er Fødevarestyrelsen og Sundhedsstyrelsens "Anbefalinger for den danske institutionskost" ..., jfr. Regionsrådets mad- og ernæringspolitik ... findes på menukortene, og det ville ej heller være muligt selv at sammensætte et vegansk måltid (i overensstemmelse med myndighedernes anbefalinger) ud fra de fremlagte menukort. Endeligt godtgør hverken menukort eller sortimentslister hvad der rent faktisk var tilgængeligt på den relevante afdeling. Regionens egne vidner forklarede således også i byretten, at det ikke var sikkert, at varerne var på alle hospitalets afdelinger.

Regionen behandlede dermed ikke A's anmodning på en måde, som gjorde hendes ret efter art. 9 praktisk og effektiv. Det gøres på den baggrund gældende, at der forelå et indgreb i – eller en tilsidesættelse

af Regionens positive forpligtelse til at sikre – A s ret til praktisk at udøve sin etiske overbevisning.

Artikel 9, stk. 2

Den praktiske udøvelse af en etisk overbevisning kan imidlertid begrænses på de betingelser, der følger af artikel 9, stk. 2. Det vil sige, at indgreb i ens beskyttet ret til praktisk at udøve sin overbevisning, kan ske, når indgrebet er foreskrevet ved lov, forfølger et legitimt formål og er nødvendigt og proportionalt.

Ved bedømmelsen af en positiv forpligtelse anvendes ikke nødvendigvis den samme trinvis prøvelse som ved et direkte indgreb. Det centrale er, om der er foretaget en rimelig afvejning mellem den enkeltes beskyttede interesse og myndighedens organisatoriske, økonomiske og praktiske hensyn. De hensyn, der er nævnt i artikel 9, stk. 2, indgår i denne afvejning.

Staten har således en vis skønsmargin, og der skal foretages en rimelig afvejning mellem individets og samfundets interesser. Som det imidlertid også fremgår af G. K og A.S. mod Schweiz, præmis 126 in fine, havde myndighederne en positiv forpligtelse til at behandle anmodningerne materielt inden for en klar retlig ramme. Uden en sådan behandling var det vanskeligt at anse myndighederne for at have foretaget den nødvendige rimelige afvejning.

“[...] the authorities were under a positive obligation stemming from Article 9 to address those requests in substance and within a clear domestic legal framework. Failing this, it is difficult to consider that the authorities have done what was necessary to strike a fair balance between the competing interests at stake, having regard to the aims mentioned in the second paragraph of Article 9”.

Som det fremgår af A og hendes ægtefælles forklaringer for byretten, oplyste de gentagne gange hospitalet om, at A var veganer og de bad gentagne gange om hjælp til at få vegansk mad.

Regionen havde i en sådan situation en positiv forpligtelse til at behandle anmodningen reelt. Det kræves ikke, at ethvert individuelt ønske opfyldes ubetinget, men Regionens skulle konkret have undersøgt, hvilke måltider, der kunne leveres, hvordan en stabil ordning kunne gennemføres, og hvilke hindringer, der eventuelt kunne tale imod dette.

At A har udtalt, at maden skulle være mættende og nærende, forvandler ikke anmodningen til et kvalitets- eller variationskrav. En hospitalskost skal kunne fungere som reelle måltider for en patient – herunder en nybagt mor med ammeudfordringer – og ikke blot bestå af isolerede ingredienser, tilbehør eller snacks.

Regionen har ikke påvist en konkret regel eller afgørelse, som grundlag for begrænsningen eller godtgjort, at begrænsningen havde et legitimt formål efter art. 9.

Regionen har navnlig ikke dokumenteret, hvilke konkrete vanskeligheder eller eventuelle merudgifter A s anmodning gav anledning til, hvorfor diætistkøkkenets leverancer ophørte, eller hvorfor de eksiste-

rende vegetariske retter ikke kunne tilpasses med plantebaserede komponenter. Der ses heller ikke at være taget stilling til, hvilke måltider der rent faktisk kunne leveres, og om de var ernæringsmæssigt passende til A s situation, hvilke hindringer, der forelå eller hvordan eventuelle hindringer kunne afhjælpes.

En henvisning til at hospitalets kerneopgave er behandling og pleje af et stort antal borgere og generelle budget- og ressourcehensyn samt hypotetiske konsekvenser, hvis alle patienter kunne fremsætte ændringsønsker, opfylder ikke kravet om en reel afvejning og udgør ikke en konkret proportionalitetsafvejning. Dette gælder navnlig, når Regionens egne vidner har forklaret, at vegansk mad kunne tilbydes, og at stort set alle overbevisninger kunne imødekommes ligesom det er oplyst, at menuerne allerede blev tilrettelagt tværfagligt, og at diætistkøkken fandtes. Det peger på, at en vegansk løsning var organisatorisk og praktisk mulig.

Regionen har således hverken dokumenteret konkrete organisatoriske, økonomiske eller praktiske hindringer, som kunne begrunde den mangelfulde og ustabile løsning.

Muligheden for at medbringe mad, få pårørende til at levere den eller købe varer i 7-Eleven kan indgå som et faktisk moment, men kan ikke i sig selv overføre Regionens positive forpligtelse til A og hendes familie. I G.K. og A.S. mod Schweiz havde klagerne også i et vist omfang adgang til køb og leverancer udefra; EMD fastholdt alligevel fokus på myndighedernes egen materielle behandling og den systematiske måltidsforsyning.

Hertil kommer, at A første gang blev indlagt akut, i smerter og alene. Under den anden indlæggelse havde hun netop født og havde ammeudfordringer. Desuden fandt hendes første indlæggelse sted under COVID-19-restriktionerne, som praktisk begrænsede hjælp og bevægelse. Denne (begrænsede) mulighed for selvforsørgelse kan indgå i proportionalitetsvurderingen, men kan ikke uden en konkret vurdering gøres til den afgørende begrundelse for, at Regionen ikke behøvede at etablere en fungerende løsning. Tilsvarende gælder, at institutionens karakter og indlæggelsens varighed kan indgå i vurderingen, men prøvelsen skal stadig være konkret i forhold til førnævnte om A s indlæggelser og behov i forbindelse hermed.

Det gøres således gældende, at Regionen ikke har godtgjort, at den manglende tilpasning var hjemlet, forfulgte et konkret legitimt formål og var nødvendig og proportional, eller at der blev foretaget den rimelige afvejning, som art. 9 kræver, hvorfor der på denne baggrund foreligger en krænkelse af A s ret efter EMRK art. 9.

Artikel 14 sammenholdt med artikel 9

Subsidiært gøres det gældende, at A blev udsat for indirekte forskelsbehandling i strid med art. 14 sammenholdt med art. 9.

Art. 14 finder anvendelse, fordi de omtvistede forhold falder inden for art. 9's anvendelsesområde. En generel og tilsyneladende neutral måltidsordning kan udgøre indirekte forskelsbehandling, hvis den uden objektiv og

rimelig begrundelse stiller personer med en beskyttet overbevisning ringere i deres adgang til den ydelse, som institutionen stiller til rådighed.

Den relevante sammenligning er mellem A og andre indlagte patienter, som tilsvarende var afhængige af hospitalets måltidsordning. De øvrige patienter havde adgang til komplette hovedmåltider inden for det almindelige tilbud. A kunne på grund af sin beskyttede overbevisning ikke benytte dette tilbud og blev i praksis henvist til enkelte produkter, tilbehør og egen eller familiens anskaffelse af mad.

Særligt når der betales til den offentlige ydelse via skatteindbetalinger, må adgangen til lighed i ydelsen sikres af det offentlige, således at der ikke udvises vilkårlig forskelsbehandling af borgere grundet deres overbevisning. Som det fremgår af de fremlagte menukort, havde andre indlagte patienter adgang til en ernæringsrigtig og varieret kost i overensstemmelse med Regionens mad- og ernæringspolitik ..., og som også tog hensyn til "patienternes behov og præferencer" om f.eks. ikke at spise svinekød eller kød, hvorfor disse patienter ikke blev henvist til selv at betale for et alternativt måltid fra 7-Eleven.

Regionen har ikke godtgjort, at denne særlige ulempe for A var objektivt og rimeligt begrundet, eller at der bestod et rimeligt forhold mellem ulempen og et legitimt formål.

Forskelsbehandlingssynspunktet understøttes yderligere, idet det kan lægges til grund, at hospitalet imødekommer sammenlignelige religiøse eller lægeligt begrundede kostbehov, uden at A's etisk begrundede behov blev undergivet en tilsvarende reel undersøgelse og tilpasning.

Det er i denne sammenhæng uden betydning med hvilken intensitet A har været "berørt", eller hvor længe hun var indlagt, idet A blev behandlet ringere end andre patienter, der ikke lever efter en vegansk overbevisning, da hun alene som følge af sin veganske overbevisning blev afskåret fra at få samme behandling og ydelse, som andre patienter, der var indlagt på Hvidovre Hospital.

...

Region Hovedstaden har i sit påstandsdokument for landsretten gjort følgende anbringender gældende:

"...

3.1 Generelt ingen beskyttet rettighed - særligt om kravene til alvorlighed og seriøsitet

Regionen gør i første række gældende, at A's "veganske overbevisning" generelt set ikke er omfattet af beskyttelsen efter EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, hvorfor Regionens allerede af denne grund skal frifindes.

Det er ikke enhver mening eller overbevisning, der udgør en beskyttet tro. En person kan selvsagt have stærke holdninger eller faste overbevisninger, uden at disse i sig selv er omfattet af beskyttelsen efter EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

Der gælder visse krav, før en mening eller overbevisning kan anses for en personlig tro, der nyder retlig beskyttelse. Overbevisningen skal have en vis grad af styrke, alvor, sammenhæng og betydning, og den skal vedrøre grundlæggende spørgsmål, jf. Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention - for praktikere (6. udg.), 2023, s. 1052.

A s "overbevisning" i denne sag opfylder ikke disse betingelser.

Det bemærkes i denne sammenhæng, at det efter Regionens opfattelse reelt er uomtvistet, at A fik tilbudt og serveret vegansk mad under Indlæggelserne på Hvidovre Hospital, herunder da A for byretten selv forklarede, at hun havde adgang til og rent faktisk fik serveret vegansk mad ...

Hvidovre Hospitals chefsygeplejerske på gynækologisk afdeling Kristina Petersen forklarede også, at A fik tilbudt og serveret vegansk mad under Indlæggelserne ... :

"Det er normal praksis, når en patient bliver indlagt, at personalet præsenterer patienten for muligheder for at få mad. Patienten får udleveret menukortet og kan selv bestille mad ud fra dette. [. . .]. Der er på hvert afsnit et tekøkken med mad og drikke. Patienten bliver vejledt om dette og om, at disse mad- og drikkevarer er tilgængelig hele døgnet.

[. . .]. Der er altid havregryn, knækbrød og nødder. Der er en mikrobølgeovn i tekøkkenet, som patienterne kan bruge, f.eks. til at lave havregrød. Hvis patient beder om sojamælk, så kan personalet ringe til køkkenet og få sendt det op til tekøkkenet. Det ved alt personale. Det er muligt at få vegansk mad på hospitalet. Både i afdelingernes tekøkken og via menukortet. [. . .].

Når hun ser på menukortet . . . , kan hun i hvert fald se, at der er ris, pasta, rodfrugter og dagens salat, der kan spises af veganere. Det er muligt, at der er flere retter. Hun har ikke nøjere kendskab til ingredienserne i retterne. Hvis man er i tvivl, kan man ringe til køkkenet og spørge om ingredienserne.

Hun er bekendt med mad- og ernæringspolitikken på Amager og Hvidovre Hospital.

Hun har ikke tilstrækkelig indsigt til at vurdere, om det aftensmåltid, som A fik serveret den 2. november 2020 er et tilstrækkeligt ernæringsrigt aftensmåltid. A har haft mulighed for at få leveret noget mere eller selv købe noget yderligere mad."
(Understreget her).

På baggrund af ovenstående fandt byretten da også, at "[. . .]Hvidovre Hospital vederlagsfrit kunne tilbyde sagsøgeren [A] vegansk mad under hendes indlæggelser" og, at A "[. . .] således ikke under

sine, i øvrigt kortvarige, indlæggelser var afskåret fra at spise vegansk mad i overensstemmelse med sin overbevisning."

På baggrund af ovenstående kunne A således - og efter hendes egen forklaring reelt ubestrideligt - leve vegansk under Indlæggelserne på Hvidovre Hospital.

Spørgsmålet i denne sag er derfor ikke, om Hvidovre Hospital har *tilbudt* og *serveret* vegansk mad til A under Indlæggelserne, men derimod, hvorvidt *udbuddet* af vegansk kost på Hvidovre Hospital levede op til A's personlige præferencer for, hvad der udgør et *tilstrækkeligt vegansk serviceniveau* på et offentligt hospital.

A's overordentligt høje krav til det veganske serviceniveau på et *offentligt hospital* - der i øvrigt er fuldt ud sundhedsmæssigt forsvarligt, jf. afsnit 3.3 nedenfor - udgør ikke en beskyttet rettighed i henhold til EMRK artikel 9 og/eller 14.

Dette er ikke udtryk for, at en vegansk overbevisning aldrig efter omstændighederne kan være beskyttet efter EMRK artikel 9. Regionens synspunkt er derimod, at A's krav i denne sag ikke angår muligheden for at leve vegansk, men et krav om, at et offentligt hospital skal stille et bestemt udvalg, en bestemt variation og et bestemt serviceniveau til rådighed.

Et sådant krav har ikke den tilstrækkelige grad af alvor og seriøsitet til, at det i samfundsmæssig henseende *generelt* kan anerkendes som en beskyttet rettighed i henhold til EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, hvorfor Regionen allerede af den grund skal frifindes.

3.2 Konkret ingen beskyttet rettighed - særligt om kravene til offentlige hospitalers køkkener

Såfremt landsretten måtte finde, at en "overbevisning" om præference for et vegansk serviceniveau på et offentligt hospital - som den i sagen omhandlede - efter omstændighederne *generelt kan* udgøre en beskyttet rettighed efter EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, gør Regionen subsidært gældende, at A's veganske overbevisning i den *konkrete sag* ikke er omfattet af beskyttelsen efter disse bestemmelser.

Det er så vidt ses ikke omtvistet, at personalet på Hvidovre Hospital ikke forhindrede A i at leve vegansk på Hvidovre Hospital, jf. afsnit 3.1 ovenfor og chefsygeplejerske Kristina Petersens forklaring for byretten ... , hvor hun udtalte: "*Ingen bliver nægtet mad eller tvunget til at spise noget, som de ikke ønsker*".

Regionen kan derfor kun have tilsidesat EMRK, hvis Regionen - forudsat at der forelå en beskyttet rettighed for A i den konkrete sag, hvilket må afvises, jf. ovenfor afsnit 3.1 - har tilsidesat en *positiv forpligtelse* efter EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

Det ville i givet fald forudsætte, at Regionen konkret havde *pligt* til aktivt at sikre, at A blev tilbudt vegansk mad på Hvidovre Ho-

spital i overensstemmelse med hendes personlige kvalitetskrav til det veganske serviceniveau på et offentligt hospital.

Byretten udtalte følgende herom i sine præmisser ... i dommen:

"Om artikel 9 indebærer en positiv forpligtelse til at sikre, at personer kan få serveret veganske måltider på offentlige institutioner må bero på en konkret vurdering. I vurderingen indgår bl.a. hvilken institutionstype, der er tale om, hvilken begrundelse, der ligger til grund for ønsket om den særlige diæt, hvad det kræver at servere måltider, der lever op til diætønsket, og hvilke muligheder den pågældende har for på egen hånd at få adgang til veganske måltider. [. . .].

Efter bevisførelsen lægges det til grund, at Hvidovre Hospital vederlagsfrit kunne tilbyde sagsøgeren [A] vegansk mad under hendes indlæggelser. Sagsøgeren havde mulighed for selv at medbringe mad eller via pårørende eller andre at få leveret vegansk mad til hospitalet. Hun havde endvidere mulighed for at købe vegansk mad i 7-Eleven, der var beliggende på hospitalets område. Sagsøgeren har således ikke under sine, i øvrigt kortvarige, indlæggelser været afskåret fra at spise vegansk mad i overensstemmelse med sin overbevisning.

Herefter og henset til at Hvidovre Hospitals primære opgave er at behandle og pleje et stort antal borgere, findes der er [sic] ikke at være sket en krænkelse efter konventionens artikel 14 sammenholdt med artikel 9.

Det bemærkes, at det forhold, at udbuddet af vegansk mad på hospitalet ikke var lige så stort og varieret som udbuddet af mad til patienter, der ikke levede efter vegansk overbevisning, under de givne omstændigheder ikke i sig selv kan føre til, at der foreligger en krænkelse efter konventionens artikel 14."
(Understreget her).

Byretten tog således ikke *konkret* stilling til, om Regionen efter EMRK var underlagt en *positiv forpligtelse* til at sikre, at [A] blev tilbudt vegansk mad under indlæggelsen på Hvidovre Hospital, herunder om Regionen var forpligtet til at imødekomme hendes særlige og uforholdsmæssige krav til det veganske serviceniveau. I stedet undlod byretten denne del af vurderingen og konstaterede blot, at der *ikke* forelå en krænkelse af EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

Efter Regionens opfattelse er der ikke grundlag for at foretage en særskilt "krænkelsevurdering", da Regionen *konkret* slet ikke var underlagt en *positiv forpligtelse* til at sikre, at [A] blev tilbudt vegansk mad under indlæggelsen på Hvidovre Hospital, herunder at hendes særlige og helt uproportionale krav til det veganske serviceniveau blev efterlevet. Byretten tog derfor reelt stilling til mere, end hvad der var nødvendigt.

Spørgsmålet om, hvorvidt EMRK artikel 9 og/eller artikel 14 indebærer en *positiv forpligtelse* til at sikre, at personer kan få serveret vegansk mad af den påberåbte kvalitet på offentlige institutioner, herunder *offentlige hospitaler*, må bero på en *konkret vurdering* i hvert enkelt tilfælde.

Vurderingen kan bl.a. afhænge af, hvilken institutionstype der er tale om, hvilken begrundelse der ligger til grund for ønsket om den særlige kost-

præference, hvad det kræver at servere mad, der lever op til de pågældendes diætønsker, og hvilke muligheder den pågældende har for på egen hånd at få adgang til vegansk mad, jf. Justitsministeriets skrivelse af 18. marts 2020, sagsnr. 2020-0032/33-0018 ...

Regionen gør i denne sammenhæng gældende, at A ikke har godtgjort, at EMRK indeholder en ret for indlagte patienter til at få serveret vegansk mad på *offentlige hospitaler*, som er begrundet i patientens overbevisning i relation til fx klima og/eller dyrevelfærd.

I afgørelsen af 10. februar 1993 i sagen C.W. mod Storbritannien, som A henviser til, blev det ganske vist lagt til grund, at veganske overbevisninger om anvendelsen af animalske produkter kunne være omfattet af beskyttelsen efter EMRK artikel 9, stk. 1.

Sagen angik imidlertid en indsat veganer, som nægtede at arbejde i fængslets kopibutik, bl.a. fordi der efter hans opfattelse var risiko for, at de materialer, der blev anvendt i arbejdet, indeholdt animalske produkter eller var testet på dyr. I den konkrete sag blev indgrebet – forpligtelsen til at udføre fængselsarbejde – imidlertid anset for berettiget efter EMRK artikel 9, stk. 2.

Sagen kan ikke sammenlignes med den foreliggende sag eller i øvrigt tages til indtægt for, at en vegansk overbevisning – som den i sagen omhandlede – skal betragtes som en beskyttet rettighed i henhold til EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

A har ikke været indsat i et *fængsel*, men har derimod været *patient* på et *hospital*, endda alene under "*kortvarige indlæggelser*", som byretten noterede. A har som patient på Hvidovre Hospital haft fri mulighed for at leve vegansk og få serveret vegansk mad – både via Hvidovre Hospitals eget udbud af mad- og drikkevarer og via veganske alternativer fra eksternt hold, herunder f.eks. fra Hvidovre Hospitals 7-Eleven, ligesom A's pårørende også kunne komme og levere mad og drikke udefra til A. A var således ikke afskåret fra på egen hånd at få adgang til vegansk mad, hvis A ikke var tilfreds med det udvalg, som Hvidovre Hospital kunne tilbyde, jf. afsnit 3.3 nedenfor og byrettens dom ...

A har således ikke været berørt med tilnærmelsesvis samme *intensitet* som den indsatte i sagen C.W. mod Storbritannien, der var frihedsberøvet og fuldstændig afskåret fra alternativ beskæftigelse, hvis A da overhovedet kan sige at have været "berørt" i forbindelse med sine indlæggelser på Hvidovre Hospital, hvilket bestrides.

Heller ikke Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelse af 15. november 2011 i sagen Kobida mod Slovakiet understøtter, at Hvidovre Hospital var forpligtet til at tilbyde vegansk mad eller på anden måde understøtte A's plantebaserede levevis.

I afgørelsens præmis 43 udtalte Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at EMRK ikke indeholder nogen bestemmelse, der garanterer *plejebøere* en ret til at få serveret vegetarisk mad på et *plejehjem*.

Selvom afgørelsen konkret vedrører plejehjem, er afgørelsens præmisser efter Regionens opfattelse normerende for nærværende sag, herunder da *plejehjem* og *hospitaller* i vidt omfang varetager de samme formål: At yde hjælp, pleje og omsorg til borgere og patienter med fysiske eller øvrige sundhedsmæssige udfordringer.

Når EMRK *end* ikke indebærer et krav om, at plejehjem - hvor beboerne som udgangspunkt opholder sig *tidsubegrænset* - skal sikre mulighed for servering af vegetarisk kost, kan der så meget desto mindre stilles krav om, at hospitaller - hvor patientophold som udgangspunkt er *kortvarige* - skal sikre mulighed for servering af vegansk kost. Dette gælder navnlig i denne sag, hvor Indlæggelserne på Hvidovre Hospital var af overordentlig kort varighed, og hvor hospitalets kerneopgave bestod i at sikre A en sundhedsfagligt forsvarlig behandling i forbindelse med en akut og behandlingskrævende sundhedsopgave.

Det bemærkes endvidere, at resultatet i Retten i Hjørrings dom af 8. februar 2024 ... hvilede på en forudsætning om, at barnet - fordi det ikke måtte medbringe sin egen veganske mad i daginstitutionen - reelt blev *afskåret* fra at leve vegansk i institutionen. Afgørelsen tog derimod ikke stilling til, om daginstitutionen havde pligt til selv at stille vegansk kost - i nogen form - til rådighed for barnet. Hertil kommer, at A som nævnt ikke på noget tidspunkt har været forhindret i at medbringe sin egen - valgfrit sammensatte - veganske mad eller bestille det som take-away.

Heller ikke denne afgørelse understøtter således, at der kan stilles krav om servering af vegansk kost på et offentligt hospital med den kvalitet og det serviceniveau, som A gør gældende i denne sag.

På baggrund af ovenstående har A således ikke godtgjort, at de konkrete forhold i denne sag begrunder, at der efter EMRK består en positiv forpligtelse til at sikre vegansk mad i forbindelse med helt kortvarige indlæggelser på et offentligt hospital.

Regionen gør derfor gældende, at A's veganske overbevisning - eller ønske om at støtte "plantebaseret levevis" - i den konkrete sag ikke kan anses for at være en beskyttet rettighed efter EMRK artikel 9 og/eller artikel 14. Regionen skal også af denne årsag frifindes.

3.3 Ingen krænkelse af beskyttet positiv rettighed

Selv hvis landsretten måtte finde, at en vegansk overbevisning - som den i sagen omhandlede - i den konkrete sag udgør en beskyttet positiv rettighed efter EMRK, kan dette ikke føre til, at EMRK artikel 9 og/eller artikel 14 må anses for krænkede, idet Regionens ikke har tilsidesat en sådan rettighed.

Hvidovre Hospital *kunne tilbyde - og tilbød faktisk -* A *ve-*
gansk mad under Indlæggelserne. Hun havde under Indlæggelserne døg-
net rundt adgang til vegansk kost, som var sundhedsmæssigt forsvarlig, jf.
à la carte-menuerne og mellemmåltiderne ... , som konkret var til rådig-
hed for hende. A *kunne yderligere medbringe sin egen -*
valgfrit sammensatte – veganske mad, herunder bestille det som take-
away.

Der eksisterer ikke en videregående positiv forpligtelse til at sikre, at ind-
lagte patienter kan få serveret vegansk mad på offentlige hospitaler i vi-
dere omfang end det, som Hvidovre Hospital allerede sikrede patienterne,
når ønsket er begrundet i hensyn til klima eller dyrevelfærd.

Det gælder, uanset at byretten ... bemærkede "[. . .] *at udbuddet af vegansk
mad på hospitalet ikke var lige så stort og varieret som udbuddet af mad til patien-
ter, der ikke levede efter vegansk overbevisning.*"

En vegansk patient, der følger særlige kostprincipper, må i sagens natur
acceptere, at udvalget er mere begrænset end for patienter uden tilsva-
rende kostrestriktioner. Denne begrænsning indebærer ikke i sig selv en
krænkelse af EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, jf. Den Europæiske Men-
neskerettighedsdomstols dom af 7. december 2010 i sagen Jakóbski mod
Polen, præmis 50.

Afgørende er, at A *under Indlæggelserne på Hvidovre
Hospital havde mulighed for at få veganske alternativer, så hun kunne
leve i overensstemmelse med sin overbevisning. Hun blev ikke behandlet
anderledes end andre patienter med særlige kostpræferencer, jf. chefsy-
geplejerske Kristina Petersens forklaring for byretten ... , hvor hun ud-
talte, at "[h]vis man finder ud, at den mad, der er leveret, ikke passer med patien-
tens kostpræferencer, bliver der fundet et alternativ. [. . .]. Muslimer og jøder får
ikke anden behandling end f.eks. veganere".*

Det påhviler A *at godtgøre, at den kost, hun fik tilbudt og
serveret på Hvidovre Hospital i forbindelse med Indlæggelserne, indebæ-
rer, at Regionen har tilsidesat sine forpligtelser efter EMRK.*

A *har ikke løftet denne bevisbyrde.*

Ovenstående uddybes i det følgende:

3.3.1 Tilbageholdenhed i domstolenes prøvelse – Hvidovre Hospitals (ve- ganske) mad- og drikkeudvalg

Domstolene udviser traditionelt respekt for forvaltningens ekspertise og
sagkundskab. De nationale domstole udviser derfor tilbageholdenhed
med at tilsidesætte forvaltningens sagkyndige vurderinger og beslutnin-
ger, såfremt der ikke er noget retligt at udsætte på dem.

Regionen gør på den baggrund gældende, at såvel de nationale domstole
som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol skal udvise tilbagehol-
denhed ved prøvelsen af statens positive forpligtelser i en sag som den fo-
religgende, hvor madudbuddet på et offentligt hospital er fastsat på bag-

grund af ernæringsfaglige vurderinger, myndighedsanbefalinger og regionale prioriteringer inden for politisk fastsatte økonomiske rammer.

Regionens komitéssystem for ernæring fastlægger kost- og ernæringspolitikken i Regionen. Regionens dagældende mad- og ernæringspolitik blev godkendt af Regionsrådet den 13. maj 2014 ... Det fremgår af Regionens politik bl.a., at hospitalerne skal følge "*Anbefalinger for den danske institutionskost*", som er udgivet af Fødevarestyrelsen, Sundhedsstyrelsen og DTU Fødevarerinstitutionen ... som bygger på bl.a. Fødevarestyrelsens officielle kostråd. De officielle kostråd, der henvises til i "*Anbefalinger for den danske institutionskost*", er Fødevarestyrelsens dagældende officielle kostråd fra

2013 ..., der *alene* fokuserede på *sund kost* (og ikke klima). Disse kostråd var gældende på tidspunktet for Indlæggelserne.

Fødevarestyrelsens nyere kostanbefalinger "*De officielle Kostråd - godt for sundhed og klima*", som A henviser til, fokuserer også på *klimamahensyn* ved kotsammensætning. Disse kostanbefalinger er imidlertid ikke relevante for denne sag, idet de først blev offentliggjort den 7. januar 2021 ... – dvs. *efter* tidspunktet for Indlæggelserne. Selv hvis de havde været gældende på tidspunktet for Indlæggelserne, ville kostanbefalingerne under alle omstændigheder ikke kunne føre til, at Regionen må anses for at have krænket konventionen.

I "*Anbefalinger for den danske institutionskost*" er der forslag til, hvordan vegetansk kost kan sammensættes ... Hvidovre Hospital tilbød A mad og drikke, der gav mulighed for at spise i overensstemmelse med disse anbefalinger, jf. det ovenfor anførte om à la carte-menuerne og mellemmåltidssortimenterne ...

I de for denne sag relevante perioder – marts 2020 og oktober/november 2020 – kunne A bestille morgenmad, frokost og aftensmad fra à la carte-menuerne ...

Det fremgår af menukortene ..., at A kunne foretage bestilling af mad til hovedmåltiderne inden nærmere angivne tidspunkter: Morgenmad skulle bestilles senest dagen før kl. 18.00, frokost skulle bestilles senest samme dag inden kl. 10.00, og aftensmad skulle bestilles senest samme dag inden kl. 15.00.

Hvis A ikke fik bestilt sin mad inden for de angivne tidspunkter, havde A alligevel mulighed for at vælge køkkenets "dagens ret" ..., eller alternativt vælge mad fra afdelingens sortiment af mellemmåltider.

Hvis situationen derimod var den, at A ikke selv havde mulighed for at bestille sin mad – fx fordi A var til undersøgelser eller lignende – skulle plejepersonalet foretage bestillingen i køkkenet på vegne af A. Så vidt muligt sker dette efter forudgående aftale med patienten, men hvis plejepersonalet ikke er bekendt med patientens ønsker, bestilles der "lidt af hvert" fra menukortet.

À la carte-menuerne gav A mulighed for at sammensætte vegansk mad ved at tilvælge forskellige komponenter fra menukortet, herunder f.eks. brød, gryn, frugt, kartofler, rodfrugter, grøntsager, hummus, salat og ris. A kunne desuden kombinere disse madtilbud med de veganske mellemmåltider fra sortimentslisterne, som var tilgængelige for hende på alle tidspunkter af døgnet, jf. bilag ... og forklaringen fra Hvidovre Hospitals servicechef Mette Luplau Gliese (byrettens dom, ...).

Det sortiment, der er tilgængeligt på den enkelte afdeling, er bestilt og dermed udvalgt af personalet på afdelingen. På barselsgangen var bl.a. gryn, knækbrød og nødder tilgængeligt hele døgnet, jf. forklaringen fra chefsygeplejerske på gynækologisk afdeling på Hvidovre Hospital Kristina Petersen (byrettens dom ...).

Patienterne skulle ikke betale for mellemmåltiderne, idet prisangivelsen på sortimentslisterne ... alene var til internt brug på Hvidovre Hospital. Selvom "OKTOBER 2020" var angivet på sortimentslisterne, var disse alligevel gældende under begge Indlæggelser. Der eksisterer ikke særskilte sortimentslister for hver enkelt måned.

Det forhold, at det ikke fremgår af A's journal ... , om hun fik serveret mellemmåltider, herunder veganske mellemmåltider, kan ikke tages til indtægt for, at Hvidovre Hospital ikke tilbød hende de mellemmåltider, herunder de veganske mellemmåltider, der konkret var tilgængelige på afdelingen ... , idet Hvidovre Hospital ikke registrerer patienternes "bestillinger" af mellemmåltider, jf. forklaringen fra Hvidovre Hospitals servicechef Mette Luplau Gliese (byrettens dom ...).

Det er uklart, i hvilket omfang A benyttede sig af mellemmåltiderne, men det kan under alle omstændigheder lægges til grund, at udbuddet af mellemmåltider på Hvidovre Hospital de facto var til rådighed for hende døgnet rundt.

På Hvidovre Hospital var det således til alle måltider og døgnet rundt muligt for A at få *vegansk mad*.

Retten i Hjørrings dom af 8. februar 2024 ... kan derfor som allerede nævnt ikke sammenlignes med denne sag. I sagen blev en kommune dømt for at have tilsidesat EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, fordi retten – på baggrund af en mailkorrespondance – fandt det bevist, at en kommune reelt havde afvist, at et vegansk barn kunne få serveret udelukkende vegansk kost eller medbringe egen madpakke i en daginstitution i kommunen. Nærværende sag står i skærende kontrast til Retten i Hjørrings dom af 8. februar 2024 ... , idet Hvidovre Hospital døgnet rundt kunne tilbyde – og rent faktisk tilbød – vegansk mad til A, og idet personalet på Hvidovre Hospital på intet tidspunkt forhindrede A i at leve vegansk.

Retten i Hjørring lagde i dommen afgørende vægt på, at barnet i sagen *"alene som følge af sin veganske overbevisning blev afskåret fra at benytte den kommunale daginstitution"*. I modsætning hertil er situationen i denne sag, at A netop ikke *"som følge af sin veganske overbevisning blev*

afskåret fra at benytte” hospitalet, idet hun kunne spise den tilgængelige veganske kost, som Hvidovre Hospital kunne tilbyde. Alternativt kunne A have medbragt egne veganske madpakker, benyttet hospitalets kiosk, hvor der også var veganske alternativer til rådighed, eller have bestilt take-away. Dette blev A gjort opmærksom på flere gange.

Retten i Hjørrings dom af 8. februar 2024 ... understøtter derfor ikke, at Regionen har tilsidesat EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

Det forhold, at A ikke føler, at Hvidovre Hospitals mad- og drikkeudbud levede op til hendes personlige og helt uforholdsmæssige krav til, hvilket vegansk madudbud der bør være på et offentligt hospital, kan ikke føre til, at EMRK artikel 9 og/eller artikel 14 må anses for at være krænket.

Der er en nedre bagatelgrænse for, hvad der kan betegnes som et indgreb i en rettighed eller svigt af en positiv forpligtelse. En foranstaltning, handling eller undladelse skal berøre individet direkte og med en vis intensitet, før man kan tale om, at der er foretaget et indgreb i en beskyttet rettighed. A har ikke været berørt med en tilstrækkelig grad af intensitet til, at der er grundlag for at nå frem til, at Regionen har foretaget et uberettiget indgreb i A's rettigheder eller svigtet disse.

Regionen har inden for de ressourcer, som Hvidovre Hospital har fået tildelt, bidraget tilstrækkeligt til, at A under sine indlæggelser kunne opretholde sin overbevisning som veganer, jf. også byrettens dom ...

Der er vide rammer for den enkelte institution – på det foreliggende område afgrænset af, at det ud fra et lægefagligt perspektiv skal være sundhedsmæssigt forsvarligt - til at træffe beslutning om ressourceprioritering, herunder til at træffe beslutning om, hvilket udbud af fødevarer der skal tilbydes til de indlagte patienter. Dette understøttes af, at lovgiver ikke har fastsat regler på området, idet spørgsmålet om, hvilket mad- og drikkeudvalg der skal være i de offentlige køkkener, er henlagt til de politiske instanser i regionerne som en integreret og naturlig del af sygehusbehandlingen, jf. regionslovens § 3, stk. 1, samt sundhedslovens § 74, stk. 1, og § 79, stk. 1.

Ved ressourceprioriteringen skal det tillægges betydning, at der som nævnt i den konkrete sag var tale om korte indlæggelser, og at A også på egen hånd havde mulighed for at få adgang til vegansk mad – både via Hvidovre Hospitals egne veganske tilbud og via eksterne leverandører, herunder fx fra Hvidovre Hospitals 7-Eleven. Dette understøtter også, at Regionen ikke har krænket EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

Det bemærkes i den forbindelse, at domstolene traditionelt udviser tilbageholdenhed ved prøvelsen af det offentliges valg, som hviler på den konstante knaphed på økonomiske ressourcer, selv i tilfælde der – i modsætning til den foreliggende situation - kan få fatale følger, jf. herved U 1985.368 H (Odder Sygehus).

Det er ikke domstolenes opgave at gribe korrigerende ind over for det serviceniveau, som er et resultat af de politiske organers beslutning, når dette i øvrigt er sundhedsmæssigt forsvarligt.

Positive rettigheder kan – som i dette tilfælde – ofte opfyldes på flere måder, og valget mellem flere egnede løsninger må overlades til forvaltningen, herunder Regionen.

En patient, der har truffet et valg om at leve efter en vegansk diæt, må acceptere et mere begrænset udvalg end andre patienter, som ikke har valgt at underlægge sig tilsvarende kostrestriktioner, uden at denne begrænsning udgør en krænkelse af EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, så længe der er tale om en rimelig balance, jf. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 7. december 2010 i sagen Jakóbski mod Polen, præmis 50.

Den lokale ressourceallokering i den enkelte institution sætter dermed en grænse for, i hvor stort et omfang individuelle sær hensyn kan imødekommes, jf. også forklaringen fra Hvidovre Hospitals servicechef Mette Luplau Gliese (byrettens dom ...).

Det er således Regionens opfattelse, at A fuldt ud havde mulighed for at leve i overensstemmelse med sin veganske overbevisning under Indlæggelserne på Hvidovre Hospital, hvorfor Regionen også af disse årsager skal frifindes.

3.3.2 Særligt om orientering om "à la carte-ordningen" og "mellemmåltidsordningen"

A anførte ... i replikken fra sagen for byretten (herefter: "Replikken") - anbringender, som ifølge A's ankestævning af 6. juni 2024 ... , fastholdes – at hun ikke blev orienteret om Hvidovre Hospitals à la carte-ordning i forbindelse med sin første indlæggelse på Hvidovre Hospital i perioden fra den 25. marts 2020 til den 26. marts 2020.

A blev ifølge sit eget udsagn først orienteret om à la carte-ordningen i forbindelse med hendes anden indlæggelse på Hvidovre Hospital i perioden fra den 31. oktober 2020 til den 3. november 2020. Helt præcist har A ... i Replikken anført, at A først blev orienteret om à la carte-ordningen om morgenen den 1. november 2020, efter A havde født. For byretten forklarede A imidlertid, at hun ved den anden indlæggelse blev introduceret for menukortet "*ved indlæggelsen*", hvilket skete den 31. oktober 2020 om aftenen.

Regionen kan ikke genkende A's udlægnings af hændelsesforløbet, som er dels udokumenteret, dels modstridende.

Hvidovre Hospitals køkken laver, som nævnt, hovedmåltider "à la carte" til hospitalets patienter. Hvis patienten er egnet til at indgå i à la carte-ordningen, bliver patienten visiteret til måltidsordningen og introduceret hertil af plejepersonalet på den enkelte afdeling, jf. forklaringen fra chefsygeplejerske i gynækologisk afdeling Kristina Petersen (byrettens dom ...).

A blev i forbindelse med sin indlæggelse den 25. marts 2020 visiteret til at kunne indgå i Hvidovre Hospitals à la carte-ordning, og det må derfor lægges til grund, at A i den forbindelse også blev oplyst om Hvidovre Hospitals procedurer for levering af mad mv.

À la carte-menuerne ... er udarbejdet specifikt for at orientere patienterne om Hvidovre Hospitals à la carte-ordning. Det er helt sædvanlig procedure, at patienter på Hvidovre Hospital introduceres til à la carte-menuerne i forbindelse med indlæggelse.

Af à la carte-menuernes forside fremgår det, at der – ud over hovedmåltiderne, som bestilles via à la carte-menuen – er mulighed for at benytte det brede udvalg af mellemmåltider, som er tilgængelige for patienterne på alle tidspunkter af døgnet på Hvidovre Hospital ...

Regionen er derfor også uforstående over for A's postulat om, at hun hverken i forbindelse med den første eller den anden indlæggelse blev orienteret om udbuddet af mellemmåltider på Hvidovre Hospital.

Det er Regionens opfattelse, at landsretten på betryggende vis kan lægge til grund, at A blev orienteret om à la carte-menuerne og adgangen til udbuddet af mellemmåltider allerede i forbindelse med, at hun blev indlagt den 25. marts 2020 og på baggrund af en "screening" blev visiteret til at kunne indgå i Hvidovre Hospitals almindelige à la carte-ordning.

Selv hvis landsretten måtte lægge til grund, at dette ikke var tilfældet – f.eks. fordi der havde været en mindre miskommunikation mellem A og personalet på Hvidovre Hospital – er det efter Regionens opfattelse ikke tilstrækkeligt til at statuere en krænkelse af EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, idet A de facto ikke var afskåret fra at leve i overensstemmelse med sin veganske overbevisning på Hvidovre Hospital.

Også af disse årsager har Regionen ikke krænket EMRK artikel 9 og/eller artikel 14.

3.3.3 Særligt om A's første indlæggelse i marts 2020

Hvidovre Hospital kunne som nævnt døgnet rundt tilbyde A vegansk mad, herunder også før, under og efter de perioder, hvor A af lægefaglige årsager var fastende, og gjorde også dette, men det er selvfølgelig klart, at A var begrænset i at kunne indtage (vegansk) føde under fasteperioderne, hvilket imidlertid ikke i sig selv udgør en krænkelse af EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, idet fasten som nævnt var lægefagligt begrundet ...

Det er derfor ikke korrekt, når A har anført, at Hvidovre Hospital ikke kunne tilbyde vegansk mad efter ophøret af A's faste om aftenen den 25. marts 2020.

A problematiserer endvidere, at A den 26. marts 2020 fik serveret en frokost bestående af hamburgerryg, æg, leverpostej og oksespegepølse.

Det fremgår af udskriften over A's hovedmåltidsbestillinger, at der er registreret en bestilling af frokost til A den 26. marts 2020, og at der blev bestilt hamburgerryg med italiensk salat og karse, æg med mayonnaise og purløg, leverpostej med rødbede og karse, oksespegepølse med løgring og karse ...

Det fremgår af udskriften, at bestillingen blev foretaget af afdelingens personale i A's navn.

Personalet var på dette tidspunkt ikke opmærksom på (fordi de ikke havde fået oplysning herom, hvilket ikke kan bebrejdes Regionen), at A var veganer, og personalet bestilte derfor en "konventionel" ret til A jf. forklaringen fra chefsygeplejerske på gynækologisk afdeling på Hvidovre Hospital Kristina Petersen (byrettens dom ...).

Det bemærkes i denne sammenhæng, at det i A's journal den 26. marts 2020, kl. 07:07, var blevet registreret, at A – af lægefaglige årsager – skulle faste, ligesom det kl. 10:30 blev registreret, at A's faste på dette tidspunkt skulle fastholdes ...

Selv hvis A ikke havde været veganer, ville A således ikke have kunnet indtage frokosten bestående af hamburgerryg med italiensk salat og karse, æg med mayonnaise og purløg, leverpostej med rødbede og karse, oksespegepølse med løgring og karse ... , som allerede var færdigtilberedt kl. 09:54 ...

Straks efter at personalet på Hvidovre Hospital blev opmærksom på, at A var veganer, blev der efter ophøret af A's faste serveret en vegansk frokost til A fra à la carte-menuen bestående af hummus med grøntsagsstænger og rugbrødschips ...

Der var således hverken på dette tidspunkt eller i øvrigt på et andet tidspunkt noget til hinder for, at A kunne leve i overensstemmelse med sin veganske overbevisning.

Regionen kan ikke genkende A's udsagn om, at en sygeplejerske på Hvidovre Hospital skulle have meddelt, at hun ikke kunne efterkomme A's anmodning om at få leveret "yderligere måltider" pga. sult. Dette bestrides som udokumenteret.

Det er sædvanlig praksis, at personalet på Hvidovre Hospital naturligvis hjælper patienterne bedst muligt ud fra de muligheder, der forefindes på afdelingen, jf. også forklaringen fra chefsygeplejerske på gynækologisk afdeling på Hvidovre Hospital Kristina Petersen (byrettens dom ...) og forklaringen fra servicechef på Hvidovre Hospital Mette Luplau Gliese (byrettens dom ...).

A s udlægning af hændelsesforløbet har i øvrigt ikke støtte i A s journal, hvoraf blot fremgår, at A "har spist" den pågældende dag (den 26. marts 2020) ... Men heller ikke A s forklaring for byretten understøtter denne udlægning af Hændelsesforløbet ... : *"Hun kan ikke huske, om hun bad om mere mad. Det har hun nok gjort, da hun var sulten og bekymret for om fostret fik næring nok. Hun tror ikke, at der blev sagt, at hun ikke kunne få mere mad."* (Understreget her).

Det var heller ikke korrekt, da A ... i Replikken anførte, at A den 26. marts 2020 – angiveligt som følge af sygeplejerskens afslag på at levere yderligere måltider – var efterladt i en situation, hvor hun ikke havde *"en mulighed [for] at forlade hospitalsstuen for at købe vegansk mad eksternt"* pga. *"kraftige smerter"*.

Udlægningen er ikke bare udokumenteret; den er også i direkte strid med de faktiske forhold, idet følgende blev noteret den 26. marts 2020 kl. 15:06 af gynækolog Mette Karie Mandrup Kjær i A s journal ... : *"Har spist og været ude at gå. Har ingen smerter"*, hvorfor A kunne udskrives.

Udlægningen fremgår da heller ikke af A s egen forklaring for byretten ...

A s fysiske tilstand var således ubesværet om eftermiddagen den 26. marts 2020. Selv hvis A måtte mene, at Hvidovre Hospitals egne madtilbud ikke var tilstrækkelige til at kunne opfylde A s behov, var der således intet til hinder for, at A i stedet f.eks. benyttede sig af Hvidovre Hospitals 7-Eleven, der har et bredt udvalg af mad, snacks og drikkevarer, herunder også veganske fødevarer, jf. ligeledes byrettens dom ...

Samlet set er der således intet i sagen, som understøtter, at A ikke kunne leve i overensstemmelse med sin veganske overbevisning i forbindelse med A s første indlæggelse, hvorfor Regionen også af denne grund skal frindes.

3.3.4 Særligt om A s anden indlæggelse i oktober-november 2020

A har oplyst, at hun forud for fødslen i forbindelse med sin anden indlæggelse var blevet opfordret af jordemoderen til at medbringe sin egen mad ved fødslen, idet hun "[. . .] ikke skulle regne med [..]" at få vegansk mad på Hvidovre Hospital, jf. byrettens dom ...

I det interview, som A har givet til TV 2 Lorry, og som er blevet udgivet den 21. juni 2022 ... , har A derimod oplyst, at hun *"havde fået lovning på veganske måltider forud for indlæggelsen"* ... Set i det lys – og set i lyset af, at Regionen døgnnet rundt kunne tilbyde A vegansk mad – er Regionen også i denne sammenhæng uforstående over for synspunktet om, at der skulle have været en jordemoder, der havde oplyst A om, at hun ikke skulle regne med, at

Hvidovre Hospital kunne tilbyde vegansk kost til [A] [A]
[A]s synspunkt er udokumenteret og efter Regionens opfattelse ukorrekt.

Det er efter Regionens opfattelse heller ikke korrekt, når [A] anfører, at personalet på Hvidovre Hospital selv og uden forudgående drøftelser med [A] bestilte [A]s morgenmad den 1. november 2020 efter [A]s fødsel, bestående af hindbærmarmelade, jordbærmarmelade, 3 x rugbrød med kerner, 2 x nøddeblanding, 2 x banan og 2 x dagens frugt ...

Bestillingen blev ganske vist registreret af personalet ... , men det er Regionens opfattelse, at det kan lægges til grund, at bestillingen blev oprettet efter fælles aftale med [A] Denne morgenmadsbestilling understøtter også, at det var ukorrekt, da [A] ... i stævningen for byretten anførte følgende:

"Efter fødslen viste det sig dog, at hospitalet ikke kunne tilbyde noget vegansk alternativ, og [A] måtte derfor klare sig med de medbragte bananer og pølsehorn fra hun fødte sin søn kl. 23. 00 til kl. 12. 00 næste dag, hvor personalet kunne tilbyde nogle ris og lidt grøntsager."

[A] fik således serveret den bestilte morgenmad som nævnt ovenfor, og [A] havde desuden i hele perioden adgang til hospitalets mellemmåltider, der tillige indeholdt veganske fødevarer.

Ifølge [A]s eget udsagn fik [A] den 1. november 2020 – ud over morgenmad – da også en frokosttallerken bestående af kartofler og bagte rodfrugter og en aftentallerken bestående af sellerimos med stegt hvid- og blomkål, jf. byrettens dom ... Det er også ubestridt, at [A] på dette tidspunkt var blevet introduceret for menukortet og informeret om fristerne for afgivelse af bestilling, jf. byrettens dom ...

Den 2. november 2020 bestilte [A] efter eget udsagn ikke frokost fra à la carte-menuen ... , men levede af pølsehorn og bananer, som hun selv havde medbragt, jf. byrettens dom ... [A]s ægtefælle havde herudover købt nogle wraps i Hvidovre Hospitals 7-Eleven, ligesom hun benyttede sig af havregryn fra patientkøkkenet, som blev tilsat sojadrik fra Hvidovre Hospitals 7-Eleven, som hendes ægtefælle havde købt, jf. byrettens dom ...

Om aftenen den 2. november 2020 bestilte [A]s ægtefælle [B] aftensmad, der bestod af grovbolle, svesker, banan, dagens frugt, æblegrød, kartofler og bagte rodfrugter med krydderurter, jf. [B]s forklaring for byretten ... og bilag ... Også [B] var i kontakt med Hvidovre Hospitals callcenter, hvor Hvidovre Hospitals hospitalsmedhjælper Levelyn Villarba Santos modtog opkaldet og registrerede bestillingen i Regionens it-systemer ... Tilsvarende registrerede hospitalsmedhjælper Levelyn Villarba Santos [A] [A]s frokostbestilling den 3. november 2020, men da [A] ikke nåede at bestille frokosten inden udløbet af bestillingsfristen, kunne Levelyn Villarba Santos alene tilbyde [A] "Dagens

måltid" som frokost, der bestod af kyllingelår med brun sauce, kartofler, rodfrugter og agurkesalat ...

Grundlæggende er det således Regionens opfattelse, at A selv – eller hendes ægtefælle på hendes vegne og efter hendes ønsker – var "ophavsmand" bag måltidsbestillingerne i perioden fra den 1. til den 3. november 2020 ..., og at det samme gælder *fraværet* af måltidsbestillinger i den samme periode. Det understøttes også af, at A – *efter eget udsagn*, jf. byrettens dom ... – allerede ved indlæggelsen den 31. oktober 2020 var blevet orienteret om Hvidovre Hospitals à la carte-menu ... – og dermed om de mange veganske madtilbud, som à la carte-menuen på Hvidovre Hospital indeholdt.

Regionen bestrider på den baggrund også, at der – som hævdet af A – skulle have været medarbejdere på Hvidovre Hospital, der afviste, at A kunne få vegansk mad, herunder benytte udbuddet af mellemmåltider på Hvidovre Hospital. Det har i øvrigt klart formodningen imod sig, at sundhedsmedarbejdere ikke skulle have ønsket at hjælpe en patient, der lige havde født.

Regionen er også uforstående over for A's postulat ... i Replikken om, at hun og hendes ægtefælle angiveligt havde undersøgt "*samtlig køleskabe og køkkenskabe*" på Hvidovre Hospital og i den forbindelse konstateret, at der ikke var veganske alternativer tilgængelige. Der var veganske alternativer tilgængelige for patienterne på Hvidovre Hospital. Blandt de umiddelbart tilgængelige veganske basisvarer kan f.eks. nævnes havregryn, knækbrød og nødder. Førstnævnte benyttede A sig som nævnt også af den 2. november 2020, jf. hendes forklaring for byretten ...

Grundlæggende var udbuddet af veganske hoved- og mellemmåltider således også tilgængeligt for A i forbindelse med hendes anden indlæggelse. Der er derfor heller ikke noget, der understøtter, at A ikke kunne leve i overensstemmelse med sin veganske overbevisning i forbindelse med den anden indlæggelse, hvorfor Regionen også af denne grund skal frifindes.

3.3.5 Særligt om særhensyn/særordrer og næringsindholdet i det veganske mad på Hvidovre Hospital

A har gjort gældende, at hendes ægtefælle den 1. november 2020 forgæves kontaktede Hvidovre Hospitals køkken for at få ændret en vegetarisk ret på à la carte-menuen, så den blev vegansk, og at dette viser, at Regionen ikke tog tilstrækkelige særhensyn.

Regionen bestrider denne udlægning. Der var allerede veganske retter og øvrige veganske madtilbud til rådighed, og EMRK pålægger ikke Regionen at imødekomme individuelle ændringsønsker til menuens sammensætning, når patienten i øvrigt kan spise vegansk og sundhedsmæssigt forsvarligt.

Det er endvidere ikke korrekt, når A – i fortsættelse heraf – bl.a. har anført, at Regionen ikke ville tage særhensyn til patienter, herun-

der **A**, med forskellige kostvaner begrundet i diverse overbevisninger.

Mad- og drikkeudbuddet på Hvidovre Hospital var tilrettelagt på baggrund af relevante myndighedsanbefalinger og ernæringsfaglige vurderinger og gav patienter med forskellige kosthensyn mulighed for at spise i overensstemmelse med deres overbevisning. Det gjaldt også **A**, jf. forklaringerne fra chefsygeplejerske Kristina Petersen og servicechef Mette Luplau Gliese ...

En offentlig institutions skattefinansierede drift indebærer, at individuelle ønsker må afvejes mod ressourcer, budgetter og hensynet til den samlede patientgruppe. Dette gælder navnlig på et hospital, hvor køkkenet dagligt serverer ca. 1.500 hovedmåltider til gennemsnitligt 500 patienter, jf. Mette Luplau Glieses forklaring ...

En ordning, hvor alle patienter uden lægefaglig begrundelse kunne kræve individuelle tilpasninger af madtilbuddet, ville således *dels* være uforenelig med den praktiske drift, *dels* medføre uoverskuelige økonomiske og ressourcemæssige konsekvenser, idet det bemærkes, at Regionen er underlagt budgetmæssige rammer, jf. regionslovens §§ 18-20.

Regionen er derfor ikke forpligtet til at imødekomme særordrer eller ændringsanmodninger uden lægefaglig begrundelse, når det eksisterende udbud allerede gør det muligt for patienterne at leve i overensstemmelse med deres tro eller overbevisning. De relevante særhensyn var indarbejdet i kostudbuddet på Hvidovre Hospital både før, under og efter Indlæggelserne.

Det bestrides endvidere, at **A** ikke kunne få "næringsrigtig" vegansk mad på Hvidovre Hospital. Synspunktet er udokumenteret, og **A** har ikke de sundhedsfaglige forudsætninger, som kan tilsidesætte Regionens ernæringsfaglige tilrettelæggelse af kostudbuddet på baggrund af bl.a. anbefalinger fra Fødevarestyrelsen, Sundhedsstyrelsen og DTU Fødevareinstituttet.

Hverken spørgeundersøgelsen fra Dansk Vegetarisk Forening ... eller forklaringen fra generalsekretær hos Dansk Vegetarisk Forening Rune-Christoffer Dragsdahl dokumenterer, at Regionen burde have imødekommet **A**'s personlige standarder for vegansk hospitalskost. Vurderingen af, hvad der er "god og nærende vegetarisk/vegansk" mad, er i den sammenhæng subjektiv og kan ikke være afgørende for, om EMRK artikel 9 og/eller artikel 14 er tilsidesat.

På baggrund af ovenstående blev **A** således behandlet på samme måde som andre patienter med kosthensyn og blev, hvor det var relevant, positivt forskelsbehandlet. Hvidovre Hospital har derfor ikke tilsidesat noget ligebehandlingsprincip.

A's indsigelser om manglende særhensyn og om, at kostudbuddet ikke var "næringsrigtigt", kan derfor ikke føre til, at Regionen har krænket EMRK artikel 9 og/eller artikel 14. Regionen skal også af denne grund frifindes.

3.3.6 Hensynet til statens ressourcer og velfærd

Hvis landsretten når frem til, at Regionen ikke levede op til sine positive forpligtelser efter EMRK, herunder at Regionen ikke i tilstrækkeligt omfang sikrede A adgang til vegansk kost, der levede op til A s kvalitetsstandarder, gør Regionen gældende, at hensynet til statens ressourcer og økonomiske velfærd konkret må føre til, at tilsidesættelsen af Regionens forpligtelser må kunne retfærdiggøres efter EMRK artikel 9, stk. 2.

Regionen skal derfor under alle omstændigheder frifindes.

3.4 Godtgørelse

Hvis landsretten finder, at Regionen har krænket EMRK artikel 9 og/eller artikel 14, gør Regionen gældende, at en konstatering af krænkelsen *i sig selv* udgør fuld oprejsning, subsidiært at der alene bør tilkendes et mindre beløb end påstået.

Ved vurderingen af, om der i givet fald skal tilkendes godtgørelse, og i hvilken størrelse, bør landsretten navnlig lægge vægt på, at Indlæggelserne var kortvarige, at A ikke var afskåret fra at spise vegansk, at hun havde adgang til både Hvidovre Hospitals egne veganske tilbud og eksterne alternativer, og at en eventuel krænkelse derfor under alle omstændigheder kun kan have haft en meget begrænset intensitet.

Selv hvis landsretten måtte finde, at Regionen ikke i enhver henseende levede op til sine positive forpligtelser, vil en sådan krænkelse i givet fald alene angå rammerne for udbuddet af vegansk mad og orienteringen om vegansk kost under kortvarige hospitalsindlæggelser. Der er ikke grundlag for at sidestille en sådan situation med tilfælde, hvor en person reelt er blevet afskåret fra at udøve en beskyttet rettighed.

Et krav om godtgørelse på 25.000 kr. står derfor under alle omstændigheder ikke i rimeligt forhold til karakteren og intensiteten af en eventuel krænkelse. Hvis landsretten måtte finde grundlag for godtgørelse, bør beløbet derfor fastsættes væsentligt lavere end påstået.

..."

Landsrettens begrundelse og resultat

Sagen angår, om A i forbindelse med to indlæggelser fra henholdsvis den 25. marts til den 26. marts og fra den 31. oktober til den 3. november 2020 på Hvidovre Hospital var udsat for en krænkelse efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 9, subsidiært for diskrimination efter konventionens artikel 14, jf. artikel 9, fordi hun ikke blev sikret adgang til mad, som i tilstrækkelig grad opfyldte hendes ernæringsmæssige behov som veganer.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 9

Spørgsmålet er i første række, om A s veganske overbevisning nyder beskyttelse efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 9, hvorefter enhver har ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed.

Det følger af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, at en mening eller overbevisning alene nyder beskyttelse efter artikel 9, hvis denne overstiger et vist minimum af overbevisning, alvor, sammenhæng og betydning og vedrører grundlæggende forhold, jf. herved bl.a. dom af 25. februar 1982 i sag 7743/76, Campbell og Cosans mod Storbritannien, præmis 36, og afgørelse af 18. marts 2009 i sag 14618/03, Blumberg mod Tyskland.

At en vegansk overbevisning, herunder en vegansk overbevisning, som ikke er funderet i religion, efter omstændighederne kan være beskyttet af artikel 9, er fastslået af den daværende Menneskerettighedskommission i afgørelse af 10. februar 1993, C.W. mod Storbritannien, og i Menneskerettighedsdomstolens dom af 16. juli 2026 i sagerne 55299/20 og 31515/22, G.K. og A.S. mod Schweiz, præmis 89.

Det er endvidere en forudsætning for at opnå beskyttelse efter artikel 9, at der konkret er en tæt og direkte forbindelse mellem den pågældende handling eller adfærd og personens religion eller overbevisning, jf. herved bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 15. januar 2013 i sagerne 48420/10, 59842/10, 51671/10 og 36516/10, Eweida m.fl. mod Storbritannien, præmis 82.

A har forklaret, at hun som 16-17-årig ud fra etiske overvejelser om dyrevelfærd foretog et valg om at leve vegansk, og at hun siden har levet i overensstemmelse hermed. Valget kommer til udtryk i hendes indtag af fødevarer, tøjvalg m.v., ligesom hendes mand og børn også lever vegansk. Landsretten finder, at A s veganske overbevisning på denne baggrund må anses for at have en sådan karakter, og at der er en sådan sammenhæng mellem hendes overbevisning og undladelsen af at indtage animalske fødevarer, at hendes veganske kostvalg nyder beskyttelse efter artikel 9.

Spørgsmålet er herefter i anden række, om Region Hovedstaden havde en positiv forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser, således at hun kunne nyde en effektiv beskyttelse af sin ret til vegansk kostvalg efter artikel 9.

Det følger af Menneskerettighedsdomstolens praksis, at nationale myndigheder efter omstændighederne kan være underlagt også positive forpligtelser med henblik på at sikre en effektiv nydelse af rettighederne efter konventionens artikel 9.

To voterende, Lise Troelsen og Terese Sonne-Holm, udtaler:

Vi finder, at der ved vurderingen af, om regionen i den foreliggende sag havde en forpligtelse over for A til at sikre hende adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser, må lægges vægt på bl.a., at der er tale om indlæggelser på hospital, varigheden og forløbet af indlæggelserne samt på hendes mulighed for på egen hånd at få adgang til vegansk mad.

Som sagen er oplyst, må det lægges til grund, at regionen som udgangspunkt anser sig for forpligtet til at sørge for levering af måltider til alle patienter indlagt på Hvidovre Hospital, i det omfang længden af deres indlæggelse kræver det. Det må endvidere lægges til grund, at dette også gør sig gældende i relation til de to omhandlede indlæggelser af A på henholdsvis ca. et døgn på grund af kraftige mavesmerter og ca. tre døgn på grund af fødsel, hvor hun i hvert fald i et vist omfang var afhængig af hospitalets hjælp til at skaffe sig adgang til vegansk mad.

Regionen har ikke nærmere redegjort for konkrete organisatoriske, finansielle eller praktiske begrænsninger i relation til hospitalets muligheder for at sikre A adgang til vegansk mad under indlæggelserne, jf. herved Menneskerettighedsdomstolens dom af 16. juli 2026 i sagerne 55299/20 og 31515/22, G.K. og A.S. mod Schweiz, præmis 126.

Vi finder, at der på denne baggrund påhvilede regionen en positiv forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser.

Spørgsmålet er herefter i tredje række, om regionen har opfyldt denne positive forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser.

I et tilfælde som det foreliggende vil regionen efter Menneskerettighedsdomstolens praksis, jf. bl.a. dom af 9. juni 2020 i sagerne 23735/16 og 23740/16, Erlich og Kastro mod Rumænien, præmis 43, have opfyldt sin forpligtelse til at sikre A vegansk mad, hvis regionen har gjort alt, hvad der med rimelighed kunne forventes af regionen for at respektere A's veganske overbevisning. I vurderingen kan indgå bl.a. en afvejning af hospitalets, medpatienters og A's interesser, jf. samme dom, præmis 37.

A blev den 25. marts 2020 kl. 19.09 akut indlagt med kraftige mavesmerter. Efter indlæggelsen fik hun morfin og skulle være fastende frem til midnat, hvor hun ifølge sin forklaring fik at vide, at hun måtte spise. Hun har forklaret, at hun omkring midnatstid bad en sygeplejerske om vegansk mad, men af ikke nærmere fastlagte årsager ikke fik mad. Om morgenen kl. ca. 06.00 fik hun på ny besked på at faste frem til omkring middagstid, hvor hun af

hospitalet fik serveret vegansk mad til frokost. Det må lægges til grund, at hun efter frokost i et vist omfang kunne gå rundt på hospitalet og var i kommunikation med sin familie. Den 26. marts 2020 kl. 15.06 vurderede en læge, at hun skulle udskrives, og hun forlod på et tidspunkt herefter hospitalet.

Det må efter [redacted] A [redacted] s forklaring og de i øvrigt foreliggende oplysninger lægges til grund, at der på [redacted] A [redacted] s sengebord lå et menukort, hvorfra hun selv kunne bestille vegansk mad, og hvoraf fremgik, at der i afsnittets køkken var adgang til drikkevarer og mellemmåltider døgnet rundt.

Det må efter forklaringerne fra vidnerne Kristina Pedersen og Mette Luplau Gliese lægges til grund, at der i køkkenet på de enkelte afsnit også var veganske fødevarer, og at disse ellers ville kunne skaffes ved henvendelse til personalet. Efter disses forklaringer må det endvidere lægges til grund, at patienterne havde adgang få leveret mad via f.eks. familie eller eksterne erhvervsmæssige takeaway-ordninger.

Regionen må på denne baggrund anses for at have gjort alt, hvad der med rimelighed kunne forventes for at sikre [redacted] A [redacted] adgang til at leve efter sin veganske overbevisning under den første indlæggelse. Vi har ved denne vurdering lagt vægt på navnlig, at [redacted] A [redacted] for så vidt angår de perioder, hvor hun ikke skulle være fastende, fik serveret vegansk mad og havde adgang til at få vegansk mad fra hospitalet, ligesom hun havde mulighed for selv at skaffe sig veganske måltider udefra.

[redacted] A [redacted] blev den 31. oktober 2020 kl. 16.46 indlagt for at føde. Hun befandt sig herefter på hospitalet frem til den 3. november 2020 kl. 14.39 og var i et vist omfang sengeliggende under opholdet.

Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at [redacted] A [redacted] også under denne indlæggelse i et vist omfang fik serveret vegansk mad af hospitalet og i øvrigt havde adgang til sådanne fødevarer via hospitalet.

Det må efter [redacted] A [redacted] s forklaring desuden lægges til grund, at hun under langt hovedparten af indlæggelsen havde besøg af sin mand eller mulighed for at få dette, og at han kunne hjælpe hende med selv at skaffe sig vegansk mad, herunder fra 7-Eleven på hospitalet og via eksterne erhvervsmæssige takeaway-ordninger.

Vi finder på denne baggrund, at regionen også i forbindelse med den anden indlæggelse må anses for at have gjort alt, hvad der med rimelighed kunne forventes for at sikre [redacted] A [redacted] adgang til at leve efter sin veganske overbevisning.

Vi finder således, at der hverken i relation til den første eller anden indlæggelse er grundlag for at anse regionen for at have handlet i strid med konventionens artikel 9.

En voterende, Louise Hauberg Wilhelmsen, udtaler:

Menneskerettighedsdomstolens praksis viser, at staten kan have en positiv forpligtelse til at sikre, at indsatte i fængsler har adgang til mad, der er tilberedt med respekt af religiøs overbevisning, jf. herved bl.a. dom af 9. juni 2020 i sagerne 23735/16 og 23740/16, Erlich og Kastro mod Rumænien, præmis 33-44, og dom af 7. december 2010 i sagen 18429/06, Jakóbski mod Polen, præmis 48-54. Domstolen har fundet, at hvis staten har gjort rimelige bestræbelser for at tilgode den indsattes særlige krav til fødevarer, vil staten have opfyldt sine positive forpligtelser, selv om den indsattes ønsker ikke til fulde er imødekommet, jf. herved bl.a. førnævnte dom i sagen Erlich og Kastro mod Rumænien, præmis 43-44.

Menneskerettighedsdomstolen fandt endvidere i dom af 16. juli 2026 i sagerne 55299/20 og 31515/22, G.K. og A.S. mod Schweiz, præmis 129-131, at der forelå en krænkelse af artikel 9, da de nationale myndigheder ikke reelt havde taget stilling til anmodningerne fra en indsat i et fængsel og en tvangsindlagt patient, som begge var i myndighedernes varetægt, om vegansk mad begrundet i en etisk overbevisning og ikke havde sikret en effektiv prøvelse af spørgsmålet. Domstolen udtalte i den forbindelse i præmis 126, at da der ikke var sket en sådan behandling af anmodningerne, var det vanskeligt at anse myndighederne for at have foretaget den nødvendige, rimelige afvejning, hvori skulle indgå på den ene side hensynet til klagernes ret til at nyde en effektiv beskyttelse af deres ret til veganske kostvalg og på den anden side eventuelle organisatoriske, finansielle eller praktiske begrænsninger i myndighedernes muligheder for at imødekomme anmodningerne.

Der må på baggrund af Menneskerettighedsdomstolens praksis ved vurderingen af, om Region Hovedstaden i den foreliggende sag havde en forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser, lægges vægt på bl.a., at der er tale om indlæggelser på et offentligt hospital, på hendes afhængighed af hospitalet for at få kost og hendes muligheder for på egen hånd at få adgang til veganske måltider, herunder varigheden og forløbet af indlæggelserne samt hendes helbredsmæssige tilstand under indlæggelserne, og hvad det under de konkrete omstændigheder krævede af hospitalet – om nødvendigt – at servere veganske måltider.

A havde to kortere hospitalsindlæggelser i forbindelse med graviditet og fødsel. Hvidovre Hospital tilbød i overensstemmelse med regionens mad- og ernæringspolitik af 13. maj 2014 ud fra bl.a. behandlingsmæssige hensyn indlagte patienter, herunder A, måltider under indlæg-

gelse. Efter A's forklaringer og de lægelige oplysninger i sagen lægger jeg til grund, at A den 25. marts 2020 kl. 19.09 blev akut indlagt på Hvidovre Hospital med kraftige mavesmerter, som under indlæggelsen blev behandlet med morfin. Hun var således frem til den 26. marts 2020 omkring frokost sengeliggende, hvorefter hun alene blev anbefalet at gå lidt rundt på gangen ved sin stue. Den 26. marts 2020 kl. 15.06 vurderede en læge, at hun skulle udskrives, og hun forlod kl. 21.18 hospitalet. Jeg lægger endvidere efter bevisførelsen til grund, at A under sin anden indlæggelse, som varede fra den 31. oktober 2020 kl. 16.46 til den 3. november 2020 kl. 14.39, også i et vist omfang var sengeliggende som følge af fødslen og etablering af amningen. Der var desuden under A's første indlæggelse pga. coronarestriktionerne begrænset adgang til hospitalet for hendes pårørende, mens A's mand under langt hovedparten af hendes anden indlæggelse kunne besøge hende. Region Hovedstaden har ikke under sagen nærmere redegjort for konkrete organisatoriske, finansielle eller praktiske hindringer eller udfordringer i hospitalets muligheder for at levere vegansk mad under indlæggelserne.

Jeg finder herefter, at der i forbindelse med indlæggelserne påhvilede Region Hovedstaden en positiv forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad. Spørgsmålet er herefter, om Region Hovedstaden i det konkrete tilfælde har foretaget rimelige bestræbelser for at varetage denne positive forpligtelse, jf. herved den ovenfor nævnte dom i sagen Erlich og Kastro mod Rumænien, præmis 43-44.

A var ikke ved hospitalsindlæggelserne over en længere periode afhængig af hospitalet for at få mad. På baggrund af bevisførelsen, herunder de af vidnerne Kristina Petersen og Mette Luplau Gliese afgivne forklaringer, lægger jeg til grund, at A's anmodninger under indlæggelserne om vegansk mad blev imødekommet af personalet på hospitalet ved at henvise til maden på à-la-carte menuen, herunder særligt det i menuen angivne tilbehør og mellemmåltider, samt til den mad, som var tilgængelig i afdelingens tekøkken. På baggrund af de under sagen afgivne forklaringer, herunder A's egen forklaring, lægger jeg til grund, at hospitalet i et vist omfang under A's hospitalsindlæggelser leverede vegansk mad. Dette var også tilfældet under A's første indlæggelse, som alene varede lidt mere end et døgn, og hvor hun i vidt omfang skulle faste. Hertil kommer, at A i hvert fald i forbindelse med sin anden indlæggelse blev vejledt af hospitalspersonalet om mulighederne for selv at medbringe mad, købe vegansk mad i den 7-Eleven, som er lokaliseret på hospitalet, eller bestille vegansk mad som takeaway med levering til hospitalet.

Jeg finder herefter, at Region Hovedstaden i det konkrete tilfælde har foretaget rimelige bestræbelser for at tilgodese A's særlige krav til fødeva-

rer og derved har varetaget den positive forpligtelse til at sikre A adgang til vegansk mad under hendes indlæggelser, således at hun kunne nyde en effektiv beskyttelse af sin ret til veganske kostvalg.

Jeg er med denne begrundelse enig med flertallet i, at der ikke er grundlag for at anse regionen for at have handlet i strid med konventionens artikel 9.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14

A har subsidiært gjort gældende, at der foreligger en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14 om diskrimination, fordi måltidsordningen på Hvidovre Hospital uden objektiv og rimelig begrundelse stillede hende dårligere end andre patienter som følge af hendes beskyttede veganske overbevisning efter artikel 9.

Det er ubestridt, at A havde adgang til at benytte hospitalets almindelige madordning, og at der heri også indgik vegansk mad. Landsretten finder, at A ikke har godtgjort, at hun under sine to indlæggelser på en måde, som strider mod konventionens artikel 14, jf. artikel 9, blev behandlet ringere end andre patienter under tilsvarende indlæggelser, som ikke lever efter en vegansk overbevisning, herunder patienter med særlige kostvalg som følge af disses religion eller overbevisning.

Konklusion og sagsomkostninger

Landsretten stadfæster på den ovenfor anførte baggrund byrettens dom.

Efter sagens udfald skal Dansk Vegetarisk Forening som mandatar for A i sagsomkostninger for landsretten betale 22.000 kr. til Region Hovedstaden. Beløbet er til dækning af udgifter til advokatbistand inkl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang og forløb.

THI KENDES FOR RET:

Byrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for landsretten skal Dansk Vegetarisk Forening som mandatar for A inden 14 dage betale 22.000 kr. til Region Hovedstaden. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

Publiceret til portalen d. 05-10-2026 kl. 10:00

Modtagere: Appellant A, Advokat (H) Jacob Caroc Claus
Schall Holberg, Advokat (H) Dorthe Kynde Nielsen, Indstævnte Region
Hovedstaden